

Список використаних джерел

1. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження: навч. посіб. / Косенчук О., Новик І., Венгловська О., Куземко Л. Харків: Ранок, 2021. 240 с.

Сергій ПОЙДА

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ ГШІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Розвиток систем генеративного штучного інтелекту (ГШІ) та їх доступність призвели до того, що нейромережі почали активно використовуватися в освітньому процесі, як педагогами, так і здобувачами освіти. Освітняни, попри побоювання, поступово починають використовувати нейромережі, розуміючи, що вони можуть допомогти у їхній професійній діяльності – підготовці конспектів уроків, сценаріїв квестів або масових заходів, довідок тощо, даючи можливість вивільнити трохи часу та позбавляючи від рутини. Використовуючи ГШІ педагоги можуть створювати цікавий освітній контент, генерувати тести, навчальні ігри, квести, креативні та персоналізовані завдання, що дає можливість підвищити мотивацію здобувачів освіти, активніше залучати їх до співпраці та сприяти проявленню їх креативних здібностей.

Водночас освітняни можуть ігнорувати загрози, які може нести використання ГШІ в освітньому процесі. Про це йдеться у рекомендаціях, розроблених Міністерством освіти і науки та Міністерством цифрової трансформації України [1, 2]. Перш за все це стосується такої особливості, притаманної нейромережам, як «цифрові галюцинації». Якщо сервіс ГШІ не може дати чітку та ясну відповідь на основі даних, на яких він навчався, або результати пошуку в мережі Інтернет негативні, то він починає «вигадувати» факти, поняття або пояснення. Такі «цифрові галюцинації» можуть бути шкідливими, адже вони формують неправильне уявлення учнів про наукову

картину світу, або навіть смертельно небезпечними, якщо неправильні поради стосуються вибору способу життя, харчування та лікування людей. Саме тому при використанні сервісів ГШІ педагог зобов'язаний спочатку уважно ознайомитися з результатами генерації, а потім на основі власного професійного досвіду, або після здійснення фактчекінгу зробити висновок про те, чи можна надати результати роботи ГШІ здобувачам освіти, або використати його у власній професійній діяльності. Якщо результати генерації не відповідають дійсності, варто повторити генерування, або вручну виправити отриманий результат. Варто зазначити, що сервіси ГШІ можуть надавати неправдиву інформацію, також орієнтуючись на контент, знайдений на сайтах у мережі Інтернет, зокрема, у Вікіпедії.

Використання контенту, згенерованого сервісами ГШІ, тісно пов'язане з розумінням і дотриманням освітянами принципів авторського права. Кожен сервіс ГШІ має власні правила, які визначають, чи дозволено використовувати результати генерації в освітньому процесі, для публікації на сайті закладу освіти або в соціальних мережах. Права на використання такого контенту регламентуються ліцензійною угодою, що укладається із сервісом ГШІ під час реєстрації користувача.

У процесі використання сервісів ГШІ в освітньому процесі, якщо здобувачам освіти пропонується взаємодіяти з нейромережами для досягнення навчальної мети, освітянам варто звернути увагу на формування та розвиток:

- розуміння принципів академічної доброчесності та авторського права;
- критичного мислення та аналізу;
- навичок створення ефективних промптів;
- використання основ кібербезпеки та медіаграмотності;
- розуміння того, яку інформацію можна завантажувати до нейромереж.

Розглянемо ці питання більш докладно. Перш за все, важливо ознайомити учнів з правилами безпечного поводження з даними під час роботи з нейромережами. Зокрема, слід пояснювати, що не варто завантажувати до

сервісів ГШІ персональні дані (ПІБ, номер телефону, адресу, інформацію про склад сім'ї), дані банківських карток, логіни й паролі тощо.

У процесі роботи, варто періодично нагадувати здобувачам освіти, що нейромережі можуть створювати вигадану або спотворену інформацію, тому результати завжди потребують перевірки. Цю вимогу важливо донести й до учнів, формуючи в них навички фактчекінгу. Постійне застосування навичок критичного мислення при оцінюванні публікацій у ЗМІ та соціальних мережах, вміння відрізнити факти від фейків дає можливість уникнути негативних життєвих, соціальних, або фінансових наслідків, які можуть виникнути внаслідок не правильного розуміння ситуації, пов'язаної з хибною інтерпретацією інформації.

Важливо формувати у здобувачів освіти усвідомлення, того, що нейромережа повинна виступати інструментом-помічником, а не автором чи співавтором результатів виконання навчального завдання. Її роль полягає у допомозі в пошуку ідей, структуризації матеріалу, підборі прикладів чи формуванні проміжних рішень. Втручання ШІ не повинно підмінити інтелектуальну роботу здобувача освіти, адже саме самостійне осмислення, аналіз і синтез інформації є тим, що формує критичне мислення, компетентності та є справжнім результатом навчання.

Для того, щоб підвищити ефективність використання нейромереж в освітньому процесі, здобувачів освіти доцільно навчати основам побудови ефективних промптів-запитів, оскільки у майбутньому, ставши фахівцями, вони неминуче використовуватимуть нейромережі у навчанні та професійній діяльності.

Величезні переваги, які несе можливість використання нейромереж у освітньому процесі, супроводжуються також значними викликами. Нейромережі дедалі частіше використовуються здобувачами освіти як аналог «готових домашніх завдань». Така практика не сприяє формуванню реальних знань і навичок, а також є прямим порушенням етичних норм навчання. Очевидно, що така ситуація викликає занепокоєння педагогів і батьків, адже здобувачі освіти, отримуючи високі поточні оцінки, які не відображають реальний рівень навчальних досягнень, пізніше не можуть підтвердити їх під час підсумкових іспитів.

Реакцією на цей виклик з боку закладу освіти може стати заборона використання ШІ здобувачами освіти, що можна реалізувати, наприклад, через блокування доступу до сервісів генеративного штучного інтелекту у локальній мережі закладу освіти. Однак за наявності майже у кожного учня смартфона та мобільного інтернету таку заборону можна вважати неефективною та нереалістичною. Альтернативою такого підходу може стати пошук шляхів конструктивної інтеграції нейромереж до освітнього процесу.

Відповідальне та добросчесне використання сервісів ГШІ в освітньому процесі є ключовим викликом сучасної системи освіти, який вимагає не лише опанування педагогами нових технологій, але й глибокого переосмислення ролі вчителя та підходів до навчання. Сервіси ГШІ повинні залишатися корисним інструментом підтримки навчальної діяльності, а не засобом, який продукує результати виконання навчальних завдань. В той час, як вчитель із основного джерела знань перетворюється на фасилітатора, який спрямовує навчальний процес, вказуючи правильні шляхи використання сервісів ГШІ.

Педагоги активно шукають можливості для того, щоб зробити використання нейромереж здобувачами освіти безпечним, корисним та відповідальним. У таблиці 1 наведено деякі приклади недобросчесного використання учнями нейромереж та запропоновано шляхи подолання цієї проблеми.

Таблиця 1.

**Шляхи подолання недобросчесного використання сервісів ГШІ
здобувачами освіти.**

Недобросчесне використання ШІ	Відповідальне використання ШІ
Розв'язування математичної задачі повністю за допомогою ШІ	Використання ШІ для пояснення складних математичних понять, послідовності виконання розв'язку
Генерація твору, або есе за допомогою ШІ	Покращення навичок академічного письма за допомогою підказок ШІ
Генерування наукової роботи засобами ШІ	Створення ідей, покращення стилю тексту, аналіз наукових джерел та результатів експерименту, побудова графіків і діаграм
Використання ШІ під час контрольної роботи, або складання тестів	Аналіз результатів складання іспиту, пошук шляхів покращення результату

Таким чином, впровадження генеративного штучного інтелекту до сфери освіти відкриває значні можливості для підвищення ефективності педагогічної діяльності, збагачення освітнього контенту та формування нових підходів до підвищення мотивації до навчання здобувачів освіти. Використання ГШІ в освітньому процесі дає змогу оптимізувати рутинні завдання, зосередившись на творчих аспектах навчання, вибудовувати персональну траєкторію навчання для кожного здобувача, відповідно до його інтересів. Водночас їх використання потребує розвинутої цифрової компетентності, усвідомленого підходу та дотримання етичних норм усіма учасниками освітнього процесу. Ключовим завданням сучасного освітнього середовища має стати розвиток у них критичного мислення, медіаграмотності та дотримання цифрової етики. Також використання ШІ у освітньому процесі має ґрунтуватися на педагогічному супроводі, безпеці та усвідомленому й відповідальному використанні технологій як інструменту підтримки навчання.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України, Міністерство цифрової трансформації України. Проєкт інструктивно-методичних рекомендацій щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти. URL: <https://www.clipr.cc/22czB>.

2. Міністерство освіти і науки України, Міністерство цифрової трансформації України. Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти. URL: <https://www.clipr.cc/r83T6>.